

PROF. DR. JAN KONEČNÝ:

JEŽÍŠ KRISTUS
V DĚJINNÝCH DOKLADECH
SVÉ DOBY.

1 9 1 9

»Č A S O V Ý C H Ú V A H« SVAZEK 260.
VYDÁVÁ »TISKOVÉ DRUŽSTVO« V HRADCI
KRÁLOVÉ (ADALBERTINUM). CENA 86 HAL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1911

1911

ČASOVÉ ÚVAHY.

Řídí dr. Jan Konečný.

Z publikací »Časových Úvah« jsou dosud na skladě brožury :

I. APOLOGETIKA:

	Stran	Cena hal.
<i>Jiří Sahula</i> : Víra jako víra	32	32
<i>Jan Bělina</i> : O zázracích Kristových	56	56
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Manželství přirozené a svátostné	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Proti »Volné myšlence«	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Proti »Volné škole«	68	68
<i>V. H. Hradecký</i> : Volná Myšlenka	56	56
<i>Aug. Egger—Fr. Navrátil</i> : Vlastenectví	40	40
<i>Jan Bělina</i> : O duši lidské	36	36
<i>Filip Šubrt</i> : Starý a nový názor světový	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Obrana úcty Svatojanské	40	40
<i>Fr. Blaták</i> : Obrana školy katolické	64	64
<i>Fr. Blaták</i> : Sv. missie	40	40
<i>E. Hager—Fr. Josafat</i> : Papež římský	24	24
<i>Jan Bělina</i> : Mravouky bez Boha	32	32
<i>A. Nicolas</i> : O bohoslužbě a obřadech	32	32
<i>Dr. Jan Konečný</i> : Monismus a křesťanství	32	32
<i>Fr. Jirásko</i> : O křesťanské charitě	32	32
<i>Jan Bělina</i> : Úpadek vědy	40	40
<i>Dr. Jos. Samsour</i> : Mimo Církev není spásy	40	40
<i>Dr. Jos. Novotný</i> : Bůh Stvoř. a Pánem světa	32	32
<i>Alois Sládeček</i> : Výchova a náboženství	32	32
<i>Adolf Vašek</i> : Odkřesťaněný stát	44	50
<i>Dr. Otakar Tauber</i> : Škola a náboženství	32	40
<i>Josef Rohleder</i> : Naše republika a Řím	32	40
<i>Dr. Jan Konečný</i> : Cesty, jimiž se ubírá moderní lidstvo k Bohu	32	40
<i>Dr. Josef Beran</i> : Suggesce a zázraky Kristovy	36	50
<i>V. Skála</i> : Katolíci za války	48	70
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Jubileum Mariánské a Lurdy	36	36
<i>De la Brière-Elitzer</i> : Převaha protestantů nad katol.	40	40
<i>Fil. Šubrt</i> : Umění a náboženství	48	48

II. DĚJINY.

<i>Z Himmeliů—Št. Fišer</i> : Pius VII. a Napoleon	24	24
<i>Gracchus—Slavíček</i> : Jesuité a jejich protivníci	40	40
<i>Dr. Jos. Samsour</i> : Inkvisice církevní	88	88

	Stran	Cena hal.
<i>Jiří Sahula</i> : Karel IV., Otec vlasti	112	112
<i>V. Fiedler</i> : Jesuité a česká literatura	24	24
<i>Jiří Sahula</i> : Arnošt z Pardubic	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Husitská šlechta	32	32
<i>Jiří Sahula</i> : Sociální postavení kněžstva v době husitské	32	32
<i>Jiří Sahula</i> : Vzdělání kněžstva v době před- husitské a husitské	96	96
<i>Jiří Sahula</i> : Husitské ženy	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Jan ze Zeliva	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Český obchod v době předhusitské a husitské	80	80
<i>Jiří Sahula</i> : Vzájemný poměr českých konfesi	80	80
Dr. <i>Fr. Šulc</i> : Jazyková otázka v Čechách	976	950
Dr. <i>Fr. Šulc</i> : Bludné učení M. Jana Husa	144	140
„ „ „ Byl Hus odsouzen jen pro 30 čl.	172	160
III. SOCIOLOGIE, NÁRODOHOSPODÁŘSTVÍ A JINÉ :		
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Veliký biskup	32	32
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Braňme se tiskem	32	32
<i>M. Voňavka</i> : Katolickým jinochům — spolky katolické	56	56
<i>Fr. Blaták</i> : Z porýnských missii	64	64
<i>M. J. Voňavka</i> : Alkohol nepřítel	48	48
<i>C. Semecký</i> : Příčiny sociální nespokojenosti	40	40
<i>A. Liberté</i> : Čechové, prohlédněte	24	24
<i>J. M. Voňavka</i> : »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy	52	52
<i>Jan Bělina</i> : Dělnické zahrady	32	32
<i>A. Bertram—J. Voňavka</i> : Péče o mládež ve světle katolického životního názoru	44	44
<i>Bertram—Voňavka</i> : Péče o dívčí katolický svět	32	32
<i>A. Liberté</i> : Kulturní boj a český katolický lid	48	48
<i>Pozorovatel</i> : Pozérství	80	80
<i>J. P. Hradecký</i> : Z dom. soc. dem. I.—III.	236	200
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Návštěvou u Slovanů	32	32
<i>M. Hettinger—Navrátil</i> : Slovo v čas o právu volebním	40	40
Dr. <i>Fr. Šulc</i> : Katolíci — organisujme	24	24
Dr. <i>Fr. Skalický</i> : Volby do českého sněmu	32	32
Dr. <i>Mausbach—Fr. Rymnický</i> : Autorita a svoboda	38	38
Dr. <i>Fr. Reyl</i> : Ckarakter	60	60
<i>P. Jan Urban—Fr. Šubrt</i> : O ruském pravoslavi	40	40

PB. Objedná-li se aspoň 12 výtisků téže brož. nebo 12 různých brožur, poskytuje se sleva 10%. Při větších objednávkách větší slevy.

„ČASOVÝCH ÚVAH“ SVAZEK 260.

PROF. DR. JAN KONEČNÝ:

JEŽÍŠ KRISTUS
V DĚJINNÝCH DOKLADECH
SVÉ DOBY.

1919.

NAKLADATEL: »TISKOVÉ DRUŽSTVO« V HRADCI
KRÁLOVÉ (ADALBERTINUM).

TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI
KRÁLOVÉ.

Když r. 63. př. Kr. vítězný Pompejus dobyl říše israelské a podmanil ji mocnému národu římskému, nemohl se dlouho národ židovský vzpamatovati z této rány, která mu ne bez vlastní viny byla zasazena. V době této poroby obraceli Židé vždy více a toužebněji své oči k osobě slíbeného Vykupitele, ale názory jejich o díle mesiášském nabyly tím rázu zcela jiného, než podávalo Zjevení — oni neočekávali v Mesiáši vysvoboditele ze jha hříchu, nýbrž spíše mocného hrdinu a knížete světského, jenž vymaní svůj národ z poroby hmotné. Tyto tužby podmaněného národa nezůstaly tajemstvím vítězi a proto vystavěna byla v sídle zástupce římského vladaře v Palestýně — v Caesarei Filippi — mohutná tvrz, jako živé »memento«, varující nerozvážné živly v Israeli před odbojem proti Římanům.

V krajině Caesaree Filippovy položil Kristus učeníkům svým významnou otázku: »Kým praví lidé býti Syna člověka?« I řekli jemu: »Jedni Janem Křtitelem, jiní Eliášem, jiní Jeremiášem neb jedním z proroků.« Dí jim Ježíš: »Vy pak kým mne býti pravíte?« Odpověděv Šimon Petr, řekl: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« (Mat. 16, 13—16.) A Ježíš nejen že uznal tuto odpověď za správnou, nýbrž pochválil veřejně Petra poukávav na to, že nepatřil na něho pouze očima světlem přirozeným ozářenýma, jako na př. Nathanael (Jan 1, 49 nn.), nýbrž zrakově osvíceným milostí boží. »Blahosla-

vený jsi, Šimone, synu Jonášův! neboť tělo a krev nezjevilo toho tobě, nýbrž Otec můj, jenž jest v nebesích.« (Mt. 16, 17.)

A otázka Spasitelem učeníkům u Caesaree Filippovy předložená opakovala se v dějinách křesťanství nesčíslněkráté, — a odpověď na otázku tu zněla rovněž nesčíslněkráté a to v různých variacích, počínaje dobou poapoštolskou až po naše dny.

Třetí až šesté století křesťanské vyplněno bylo krutými boji o osobu Kristovu, vyvolanými různými odpověďmi na otázku: Kým praví lidé býti Syna člověka? Bludaři: Arius, Nestorius, Eutyches, Sergius byli zástupci těch, kteří jenom přirozeným okem na Krista nazírali. — Téměř celé století snaží se moderní kritika podati vhodnou odpověď na otázku, kdo byl Kristus. Jako houby po dešti množily se různé životopisy Ježíše Nazaretského, z nichž nejznámější jest »Život Ježíšův« od bývalého bohoslovce Renana, přeložený do všech evropských jazyků, a druhý od evangelického pastora Straussa, jejichž názory staly se směrodatnými pro další badání o životě Ježíšově jak ve Francii tak i v Německu a sice všem těm, kteří opustivše cestu vytčenou Zjevením, kráčeli úplně neodvisle od směru, který po 18 století udávala církev. Názory obou těchto mužů vzbudily tak mohutný protest v tehdejší době, že Renan byl zbaven profesorského místa v koleji francouzské a Straussovo jmenování profesorem bohosloví v Ženevě bylo odvoláno.

A nedivme se! To, co oba mužové vrstevníkům svým o Ježíši napsali, bylo živým kontraselem toho, co až dosud věřil křesťanský svět o osobě

Vykupitelově. Na jedné straně líčen byl Kristus jako vzor všech ctností, jako nejideálnější muž, kterého svět kdy viděl, na druhé straně však uvedl týž ideál lidstva celý svět v nejosudnější blud. Na této skutečnosti nemění ničeho ani frásovitý doslov milionářem Rotschildem bohatě honorovaného spisovatele Renana¹⁾, jímž končí svůj spis pro lid vydaný: »Jistě však nebude Ježíš nikdy předstižen. Jeho učení bude se ustavičně omlazovati; jeho legenda bude znovu ty nejkrásnější oči k slzám jímati; jeho utrpení bude nejlepší srdce soucitem naplňovati; a všechny věky budou vyznávati a hlásati, že mezi syny lidskými nepovstal větší nad Ježíše.«²⁾)

Ježíš, jenž prošel stupnicí blouznivého idealisty, přísného mravokárce a konečně skleslého, jedině v smrti vysvobození hledajícího nešťastníka, nemůže býti ideálem lidstva; před Ježíšem, zbaveným diadém božství, nebude nikdo skláněti svého kolena a volati: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého!« Kristus Renanův a Straussův není oním Kristem, jak nám ho dochovala evangelia; to jest výplod bujné francouzské fantasmie a předpojaté kritiky, nešetřící tisícileté tradice křesťanské.

Proto není divu, že stoupenci Renanovi i Straussovi, postřehnuvše zásadní rozpor mezi Kristem křesťanského podání a Kristem v životopisech jejich podávaným, začali hlásati, že Ježíš není osobou dějin, nýbrž pouhým zosobněním myšlenky vykupitelské, všem národům společné.

¹⁾ Renan přijal od Rotschilda milion franků za svůj »Život Ježíšův«.

²⁾ Německý překlad pro lid str. 156.

Francouzi: Dupuis, Burnauf, Jacolliot, Němci: Bauer, pastor brémenský Kalthoff, profesori: Jensen a Drews, jakož i Poláci Niemojewski a Lubliňski, vylučovali úplně osobu Ježíšovu z rámce dějin, vyhlašující ji buď za výslednici kombinací velikých osob císařů římských¹⁾, nebo babylonských bájí o slunci.²⁾

Hlavně druhý názor našel v Německu četné stoupence. Od ledna r. 1903, kdy za přítomnosti císaře Viléma II. a říšského kancléře známý profesor jazyka a dějin assyrských na universitě berlínské — Bedř. Delitsch — přednáškou svou události a vypravování bible ve světle literárních památek na zříceninách Babylonu vykopaných za pouhou obměnu bájí babylonských prohlásil, snažili se kolegové na jiných universitách v Německu přenést tento názor i na události a osoby Nového zákona.

Jest samozřejmo, že mužové tito, puze ní jednak osobní ješitností, jednak také pomatení dosavadními výsledky badání o životě Ježíšově, plnými rozporu s historickým, na základě podání ustáleným názorem o Ježíši, nezastavili se ani před osobou Kristovou a vyhlásili ji za pouhou ideu, za odlesk bájesloví babylonského.

Tolik bylo třeba předeslati, abychom vysvětlili důvod, proč spisek svůj veřejnosti předkládáme. Úkolem naším jest ukázati Ježíše Krista ve světle dějinných dokladů nejstarších křesťanských dob — především však dokladů mimokřesťanských dějepisců.

¹⁾ Tak hlásal na př. Bauer.

²⁾ Na př. Jensen, Dupuis, Niemojewski.

Ježiš Kristus v dějinných památkách pohanských dějepisců.

Zprávy mimokřesťanských spisovatelů prvních křesťanských století o Kristu jsou velmi řídké. Než to dá se velmi dobře pochopiti. Pro pohanské historiky neměla osoba Kristova po čas, kdy jeho náboženství zůstalo omezeno na úzký kruh věřících v Palestýně, valného významu. A proč by se zajímali také zvlášť o osobu syna prostého tesaře Nazaretského, považovaného za učeného sice rabína, který však byl na popud vůdčích kruhů židovských jako nebezpečný vládě římské místodržitelem římským ukřižován? Události podobné byly tehdy takřka obyčejným, každodenním zjevem. Židé nemohli snést nadvládu římské; císařská tvrz v Caesarei Filippově byla pro ně ohromnou provokací, vyvolávající mocný odboj, podporovaný tím více politicky zabarvenými sny o novém Mesiáši. Odboj ten stupňován byl ještě více tím, že Římané s pohrdáním patřili nejen na kulturu, nýbrž i na náboženství židovské. O smrti Kristově, která byla jednou z přečetných justičních vražd nejen v Palestýně, nýbrž i v jiných provinciích římských, nemohl se tak snadno historik pohanský dověděti a věděl-li o ní, neznamenala proň naprosto takovou událost, která by zasloužila zvláštní pozornosti dějepisce.

Teprve později, když křesťanství proniklo do říše římské a když poznáno tam jako zvláštní, mimožidovská sekta, stojící v rozporu s náboženstvím židovským, počali k němu dějepisci římsští obracet svou pozornost.

A pozornost ta stupňovala se tím více, čím většího vlivu nabývalo křesťanství na ducha římského, podmaňujíc jej sladkému jhu náboženství Kristova bez rozdílu stavu, pohlaví a věku. Když počaly se prázdnit a pustnout pohanské chrámy, když nároky pyšných císařů na božskou poctu byly křesťanstvím podlomeny, spatřovali Římané v křesťanství nepřítele státu a počali se také tímto nepřítelem zaměstnávat. Meč i duch povstal na obranu pohanských řádů proti křesťanům.

První zmínku o křesťanech činí životopisec římských císařů Suetonius. V životopisu císaře Klaudia¹⁾, asi kolem r. 120 p. Kr. vydaném, zmiňuje se o křesťanech a Kristu, jehož nazývá — buď jak již Tertullian poukazoval — posměšně Chrestus, nebo také proto, že jako Římané vesměs tehdy místo *i* dlouhé *é* v řeckých slovech vyslovovali. Po dobytí Palestiny Pompejem usazení byli četní židé v Římě. Sem přišel také kolem r. 42. p. Kr. sv. Petr a založil zde křesťanskou obec.

R. 49 bylo mnoho Židů pro ustavičné nepokoje a spory z Říma vyhnáno a s nimi též křesťané, kteří byli tehdá ještě za zvláštní židovskou sektu považováni. V souvislosti s tím uvádí Suetonius: »Židy ustavičné rozbroje z popudu Kresta působící vypudil (Klaudius) z Říma.« Zvláštní jest ta okolnost, že se Suetonius domníval, jako by Kristus osobně na těchto sporech židů a křesťanů měl podíl.

O víře křesťanů v ustavičnou přítomnost Kristovu milostí a duchem svým mezi nimi, zakládající se na slovech příslibení: »Aj, já s vámi jsem

¹⁾ Claudius, c. 25.

po všechny dny až do skonání světa«, pohanský spisovatel ovšem věděti nemohl a proto místo toho mluví o osobní přítomnosti Krista v Římě.

Pravdivost svědectví Suetoniova potvrzují také skutky apoštolské 18, 2. Apoštol Pavel setkal se totiž na své druhé apoštolské cestě v Korintě se Židem Akvilou, rodem z Pontu, »který nedávno přišel z Itálie i s manželkou svou Priscillou, protože Klaudius byl rozkázal, aby všichni Židé opustili Řím.«

Týž dějepisec zmiňuje se také o křesťanech v životopise Neronově¹⁾. »Mučení byli křesťané, stoupenci nové a zločinné pověry.«

Důležitější svědectví o Kristu a křesťanech podává státní dějepisec Tacitus ve svých análech.²⁾ Zdá se, že Tacitus prožil své mládí za časů Neronových v Římě a proto byl očitým svědkem hrozných muk, jež nelidský tyran na nevinné oběti uvalil. Jako syn své doby nemohl se sice vymaniti ze zaujatosti proti křesťanům, jež tehdejší požívačný svět nepřáteli pokolení lidského nazýval, ale přes to přece jest alespoň v tom úplně ne-stranný, že vinu žhářství, již na křesťany Nero uvrhl, vyznavačům Kristovým nepřičítal, nýbrž zřejmě o soucitu s nevinnými oběťmi se zmiňuje a pravého vinníka udává.

Dne 19. července r. 64 p. Kr. vypukl v Římě požár, jemuž padlo v krátkce ze čtrnácti okresů 10 za oběť. Veřejné mínění označilo tehdy obecně za žháře císaře Nerona, který ve své ješitnosti chtěl

¹⁾ Nero, č. 16.

²⁾ Annales 15, 44.

býti zakladatelem nového města, po něm nazvaného městem Neronovým a jenž chtěl viděti požár podobný onomu, jaký opěvává básník Homér ve své Illiadě, a nabýti tak nových básnických vznětů. Sloh i jednotlivé výrazy toho místa jsou tak zřejmě rázu Tacitova, že by bylo bláznovstvím, místo to za pozdější padělek prohlašovati.¹⁾

O úmyslu Neronově odvrátiti od sebe podezření ze žhářství a na základě nesprávných udání policejních špiclů, jichž tehdy se potloukaly celé spousty po Římě, nastrčiti jako vinníky nenáviděné křesťany, píše Tacitus toto: »Aby pak pověst (že dal sám požár v městě založit) sprovedil se světa, nastrčil Nero vinníky a stíhal je tresty nejhroznějšími, totiž ty, již pro hanebnosti nenávidění byli a jež lid křesťany nazýval. Původce jména toho — Kristus — byl za vlády Tiberia místodržitelem Pontským Pilátem popraven. Na okamžik potlačena byla ona zhoubná pověra; ale brzy opět vypukla a to nejen v Judei, vlasti tohoto zla, nýbrž i v hlavním městě, kam se se všech stran sbíhá v hojnosti vše škaradé i hanebné a nalézá pochopení. Proto schytáni (a povoláni k soudu) byli napřed ti, kteří (o křesťanech) vypovídali a na jejich udání polapeno bylo nesmírné množství jiných, kteří však nebyli usvědčeni tak ze zločinu žhářství jako spíše z nenávisti lidského pokolení.

S odsouzení k smrti byly tropeny žerty: byli zašiti do zvířecích koží a předhazováni na pospas

³⁾ Tak činil na př. Drews, chtěje sílu dějinného svědectví pro Krista seslabiti.

psům, nebo na kříž přibiti, anebo pochodněmi páleni, ba v noci jako pochodně (živé) osvěcovali temnoty. Pro toto divadlo propůjčil Nero své zahrady a uspořádal představení v cirku, míse se mezi lid přestrojen za vozku, nebo stoje na vozíku.

Třebas potrestáni byli vinní a zasloužili nejkrutějších trestů, přece jevil se s nimi soucit, jelikož se poznalo, že nebyli obětováni ve prospěch státu, nýbrž zuřivosti jednotlivce.«

Zprávu Tacitovu o Kristu a křesťanech, již na základě nejnovějšího jazykozpytného badání podáváme, vrhá zvláštní světlo na římské soudnictví za časů Neronových. Městem potulovali se jako »plížící se mor« najatí agenti, provokující svými řečmi i jednáním k výrokům, které mívaly neblahé následky. Úskočný a podezřívavý Nero užil také těchto stvůr pro svůj nekalý plán uvaliti vinu žhářství na nenáviděné křesťany. Po ulicích římských rozšiřovali napřed sami agenti Neronovi vyhanou zprávu o účasti křesťanů na založení ohně a pak ji zase od jiných přijímali a pohnání byvše před soud udali křesťany. Nedá se ani pomyslití, že by křesťané, vyznavši před soudem neohroženě svou víru, byli udali spolubratry. Soudní líčení bylo hotovou komedií. Bez dlouhého vyslýchání a shledávání důkazného materiálu uznána byla vina křesťanů na pouhé osočení najatých udavačů. Tacitus sám nemůže potlačiti sarkasmu, líče způsob vyšetřování s obžalovanými křesťany. Konečně neušlo ani Neronovi, že by nemohl takovým způsobem podezření od sebe odbrátiti. Pozornost Římanů odpoutati musil od tohoto předmětu jiným způsobem. Užil těch nejvybranějších muk proti křesťanům, aby se tak Římané hodně pobavili a v zábavě té

zapomněli uvažovati o pravých vinnících na zhoubném požáru města. Ze svědectví Tacitova o Kristu můžeme také poznati smutný stav tehdejší společnosti — bankrot a neudržitelnost tehdejších sociálních poměrů.¹⁾

Suetonius i Tacitus, jež jsme až dosud jako hlavní pohanské svědky o Kristu uvedli, mluví o křesťanech v přímém spojení se zakladatelem křesťanství — Kristem. Kromě těchto dvou dějinných dokladů z péra autorů římských máme ještě jedno svědectví pohanské o křesťanech a tím také o Kristu, jemuž tito křesťané »jako Bohu píseň zpívali« a jemuž ani v nejhroznějších mukách věrnost rouháním neb přinášením obětí pohanským bohům neporušili.

Svědectví to podává Plinius mladší, prokonsul Bythinie v Malé Asii. R. 112 zasílá císaři Trajanovi (98—117) list, v němž ho prosí o návod, jak má nakládati s křesťany, jejichž počet tak povážlivě v celé provincii vzrostl a kteří byli jeho zákonem »proti zapovězeným společnostem« těžce postiženi. — V listu tom píše Plinius:

»Pokládám si za svatou povinnost, Pane, uvědomiti Tě o všech mi nejasných záležitostech. Kdož může lépe mou nerozhodnost odstraniti, anebo mne lépe v nevědomosti poučiti? Vyšetřováním, jež s křesťany byla zavedena, jsem dosud neobcovał a proto nevím, co a pokud má býti trestáno nebo vyšetřováno. Rovněž ne málo jsem pochyboval, má-li se činiti rozdíl mezi nedospělými nebo není-li rozdílu mezi nimi a vyspělými; zda nemůže býti

¹⁾ Tacitus psal své annaly kol. r. 117 p. Kr.

odpuštěno těm, kteří litují, nebo zda neprospěje nic ani tomu, který sice křesťanem byl, ale jím úplně býti přestal. Zda již jméno samo (křesťan), třebaš nebylo spojeno se zločiny, či zločiny s jménem spojené, trestány býti mají.

Dosud postupoval jsem s těmi, kteří mi jako křesťané byli udáni, takto: Tázal jsem se jich, jsou-li křesťany; přiznavších se tázal jsem se po druhé a po třetí, vyhrožuje jim trestem smrti; ty, kteří vytrvali, dal jsem popravit. Nepochyboval jsem totiž, ať cokoliv doznali, že aspoň neposlušnost a nepoddajná tvrdošíjnost musí býti potrestána. Jiné, kteří tímže šílenstvím stížení byli, dal jsem zaznamenati, aby posláni byli do Říma, jelikož byli občané římské.

Brzy ukázalo se více druhů tohoto šílenství, jelikož se vyšetřováním — jak obyčejně — zločin ten rozšířil. Předložena mi byla anonymní listina, obsahující seznam mnoha jmen, kteří zapírali, že byli nebo bývali kdy křesťany. Když pak dle mého návodu bohy vzývali a obrazu Tvému, který jsem se sochami bohů za tím účelem dal přinést, víno a kadidlo obětovali a mimo to i Kristu se rouhali (zlořečili) —, věci, k nimž praví křesťané dle podání ničím se donutiti nedají —, o těch domnívám se, že mají býti propuštěni.

Jiní, označeni žalobcem co křesťané, doznali, že jsou křesťany, ale brzy to zase popřeli; byli jimi sice, avšak již přestali; někteří před třemi, jiní před více lety, mnozí docela již před dvaceti lety. Všichni (ti) klaněli se obrazu Tvému i obrazům bohů; ti i Kristu zlořečili. Tvrдили však, že jejich vina nebo omyl záležel hlavně v tom, že určitého dne před východem slunce se scházivali, Kri-

stu jako bohu píseň zpívali, přísahou se nikoliv k nějakému zločinu zavazovali, nýbrž k tomu, že nebudou páchat ani krádeže, ani loupeže, ani cizoložství, slovo dané že dodrží a věc u nich uloženou a požadovanou upíratí nebudou. Poté obyčejně odcházeli a scházívali se opět k společné, nevinné hostině, od čehož upustili od prohlášení mého ediktu, jímž jsem dle Tvého rozkazu privátní společnosti zakázal.

Nutnějším zdálo se mi pátrati po pravdě u dvou otrokyní, jež zvané jsou služebnice, pomocí muk. Nenalezl jsem však ničeho než zvrácenou a nesmírnou pověru; pročež zastavil jsem vyšetřování, abych se s Tebou poradil. Věc tato uzdála se mi hodnou úrady s Tebou hlavně pro nesmírný počet ohrožených. Neboť mnozí -- bez rozdílu věku, stavu, obého pohlaví upadli a upadnou do nebezpečí. Nákaza této pověry zaplavila nejen města, nýbrž vesnice i venkov; přece však může býti zastavena a dá se jí odpomoci. Jisto jest, že započala opět návštěva chrámů takměř již opuštěných, oběti již dlouho zanedbávané znovu se přinášejí, takže se tu a tam zase prodávají obětní zvířata, jež dosud zřídka kupce nacházela. Z toho dá se snadno posouditi, jak nesmírný počet lidí by se dal napravit, dá-li se jim příležitost litovati (jich skutků).«

Na to odpověděl Trajan: »V jednání o záležitostech těch, kteří ti udáni byli jako křesťané, postupovals, milý Sekunde, správnou cestou. Nedá se totiž stanoviti nic všeobecného, co by mohlo býti zároveň určitou normou (pravidlem). Nemají býti vyhledáváni (křesťané); jsou-li udáni a usvědčeni, buďtež potrestáni; tomu, kdo popře, že by byl křesťanem a dokáže to i skutkem, t. j. vzýváním na-

šich bohů, třebaš by na něm lpělo podezření z minulosti, budiž odpuštěno, želi-li činu. Bezejmenná udání nebud'ěž pro žádný zločin přijímána.«

Odpověď z úst císaře Trajana jest zajímavým dokladem nedůsledného jednání římské vlády s křesťany. Již staří obhájci křesťanství pozastavovali se nad výrokem Trajanovým, volajíce po udání důvodů, proč křesťané přes to, že nemají býti vyhledáváni, přece mají býti potrestáni, jsou-li udáni. Na základě čeho tedy mají býti udáváni?

Svědectví pohanská o Kristu a křesťanech, stoupencích Kristových, jsou tak pádným důkazem historické existence Kristovy, že by nejen úplná zaujatost mohla jich neuznati, nebo existenci křesťanství bez zakladatele toliko z pouhé idee vykupitelské u všech téměř národů se vyskytující vysvětliti. Právě tak, jak se nedá budhismus pochopiti a vysvětliti bez jeho zakladatele Budhy, jak nelze vysvětliti mohamedanismu bez existence Mohameda, tak nedá se ani mysliti, že by křesťanství bylo povstalo bez Krista. Vžijme se mimo to ještě do duše prvních křesťanů. Co kynulo jim za vyznávání jejich víry? Pronásledování nejhroznějšího rázu, muka a bolestná smrt byly údělem těch, kteří víru svou vyznávali. A dá se vůbec pomysliti, že by takové oběti byly přineseny za pouhou ideu, která by nebyla měla žádného historickými doklady zajištěného nositele a hlasatele?

Profesor Drews prohlašuje ve jmenovaném svém spise »Báje o Kristu« (str. 179) zmínku o Kristu v annálech Tacitových za pozdější padělek a pouhou vsuvku do původního díla Tacitova, odvolává se při tom na Francouze Hocharta, jenž se stal právě ve vědeckém světě tím nemožným, že

vyhlásil celé dílo Tacitovo za falsifikát z 15.—16. století. Dle názoru Drewsova vsunuli křesťané ono místo do díla Tacitova. Měli však tito křesťané nějaký zájem na historickém díle Tacitově, psaném slohem těžkým a nezáživným, nesvědčícím nikterak o zvláštní přízni ke křesťanství?

Úmysl svůj popřítí historičnost osoby Kristovy chce Drews také tím dokázati, že prohlašuje všechny zprávy o hromadném pronásledování křesťanů za Nerona za pozdější křesťanskou pověst. Než pro to máme svědectví z I., II., III. a IV. křesťanského století, počínaje I. listem papeže Klementa I. ke Korintským († 99) až do Eusebia, biskupa a otce církevních dějin. Klement římský uvádí ve zmíněném listě ke Korintským, jehož pravost jest dnes nade všechnu pochybnost dokázána, jména mnohých mučedníků, kteří právě za Nerona byli popraveni. Tak na př. Danaidu a Dirke, Processa, Martiniana, Basillissa a Anastasii, nemluvě ani o nejvznešenějších obětech křesťanství — Petru a Pavlu.

Křesťanské paní Danaida a Dirke znázorňovaly dle listu Klementova při oněch hrách, jež dle zprávy Tacitovy Nero ve své zahradě uspořádal, tresty bájeslovných osob — Danaidy a Dirkey. Danae, dle řecké pověsti jediná dcera krále Akrisia z Argu, byla uvězněna otcem v kovové komnatě, jelikož věštírna delfská mu věštila, že její syn ho zabije. Avšak otvorem ve střeše přiblížil se k ní Zeus v podobě zlatého deště a ona porodila Persea. Nato dal Akrisios oba hoditi v bedně do moře. Podobně mučena byla Danae od Nerona.

Dirke, manželka krále Lykosa z Theb, zneuctila Antiopu a byla proto od jejích synů — Am-

phiona a Zethosa — uvázána za rohy býka a k smrti utahána. Nelidský tento trest stihl její křesťanskou jmenovkyni v zahradě Neronově.

Svědectví třetího nástupce sv. Petra na stolci apoštolském v Římě, jež mohlo býti kontrolováno pamětníky pronásledování Neronova, jest jistě směrodatnějším než předpjaté a při tom na výpovědi vědecky odbytého Hocharta založené tvrzení Drewsovo.

II.

Svědectví židovská pro dějinnost osoby Kristovy.

Dějepisec židovský Josephus Flavius, jehož spisy: Starožitnosti židovské, Dějiny poslední války židovské a Obrana židovského náboženství se nám zachovaly, zmiňuje se kolem r. 94 p. Kr. při zprávě o smrti apoštola Jakuba Mladšího o Kristu, nazývaje Jakuba bratrem Ježíše, tak zvaného Krista. »Velekněz Anáš dal předvésti před soudnou stolicí svou Jakuba, bratra Ježíšova, zvaného Kristus.¹⁾ Toto místo u Flavia je dle větší části odborných znalců spisů Flaviových pravé.

Jinak se má ovšem věc s jinou zprávou téhož spisovatele, zaznamenanou rovněž ve jmenovaném díle.²⁾ Tam se praví o Kristu toto: »V té době žil Ježíš, muž moudrý (lze-li ho vůbec člověkem nazývati). Konal skutky podivuhodné (a byl učitelem lidí, kteří s radostí pravdu přijímají). A mnoho

¹⁾ Starožitnosti židovské, 20, 9, 1.

²⁾ 18, 3, 3.

židů i pohanů získal. (Byl to Kristus.)¹⁾ A když jej na obžalobu našich předáků Pilát potrestal smrtí kříže, neupustili od něho ti, kdo ho prve milovali. (Po třech dnech zjevil se jim totiž opět živý, jak proroci boží mimo tisíce jiných podivných skutků o něm předpovídali.) Až dodnes nezmizelo pokolení těch, kteří po něm křesťany se zovou.«

Svědectví Flaviovo o Kristu musí čtenáře překvapiti. Bylť Flavius členem sekty fariseů, kteří nebyli nikdy přáteli Krista, jimž Spasitel častěji volal ono hrozné »běda vám!«²⁾ Zdá se proto pravdě nepodobné, že by farisej takovým způsobem o Ježíši psal a proto tvrdí mnozí učenci i z tábora katolického, že výrok tento jest mnohem pozdějšího původu a že byl do původního textu Flaviova neznámým autorem vsunut. Jiní opět zavrhnou toliko pravost výroku uvedeného v závorkách. Co se týče názoru, že by Josephus Flavius jako farisej nemohl uznati vyššího poslání Kristova, potvrzeného jeho z mrtvých vstáním, možno ovšem namítati, že i mezi farisei byli mužové, kteří pohlíželi na Krista z vyššího stanoviska než fanatictí stoupenci této sekty. Tak viděl v Kristu i Nikodem posla božího a fariseus, vážený u všeho lidu — Gamaliel —, ujímaje se apoštolů učících přes zákaz velekněze a sekty saducejské, pravil: »A proto, co se týká záležitosti nynější, pravím vám: Upust'te od těchto lidí a nechte je; neboť je-li z lidí ten záměr nebo to dílo, rozpadne se, je-li však z Boha, nebudete moci je zrušiti; abyste snad nebyli shledáni jako odbojní Bohu. I poslechli

¹⁾ Srovn. Mat. 23.

²⁾ t. j. Messiáš.

ho.« (Skut. ap. 5, 38 n.) Jedině z příslušnosti k sektě fariseů nedá se ještě úplně dokázat, že místo uvedené není pravé. Mnohem pádnějším dokladem proti pravosti a původnosti tohoto výroku je celý charakter Josefa Flavia. Byv odveden do Říma jako rukojmí, vyjednával jménem Římanů se Židy v Jerusalémě a toužil po vysokých úřadech v říši římské. V tomto poměru k Římanům snažil se úzkostlivě zamlčeti Římanům naděje svého národa na Messiáše, který měl přinést Židům politickou svobodu a vypuditi ze země úhlavního nepřítele národa vyvoleného — Římany. Proto bylo jeho úmyslem vylíčiti Židy jako pokojné, mírumilovné státoobčany, nepřikládaje ani vystoupení Jana Křtitele zvláštní váhy. A přes to měl by vydati tak vznešené svědectví o Messiáši? Tato okolnost padá silně na váhu při posuzování tohoto svědectví, oslabujíc jeho důkaznou sílu. Bylo-li však celé místo vsunuto do původního díla Flaviova a kdy a kým, jsou otázky, jež dosud úplně rozřešeny nebyly.

Jest také velmi nápadné, že ani dějepisec židovský Justus z Tiberiady o Kristu se nezmiňuje. Staříčkový učenec ruský D. Chwolson ve svém spisku — německy vydaném¹⁾ — vysvětluje to z nepřátelství Justova oproti Flaviovi, jehož nazývá zrádcem. Nemusíme však ani jíti tak daleko a považovati osobní nevraživost za důvod vynechání události pro národ židovský tak důležité, jako bylo vystoupení Kristovo. Stačí nám, víme-li, že vůdčí kruhy židovské v Kristu Messiáše neuznali.

¹⁾ Über die Frage, ob Jesus gelebt hat, Hassel, Leipzig 1910, str. 9.

V náboženských knihách židovských z II. stol. p. Kr. obsaženy jsou porůznu a nesouvisle mnohé zmínky o křesťanech. V talmudu přicházejí rovněž některé zprávy o Kristu z I. stol., které mají zvláště historickou cenu. Sem patří zpráva talmudu o rozepři rabína Gamaliele II. se svou sestrou o dědictví po svém otci, rabínu Gamalielovi I., jenž byl ještě s jinými rabíny r. 70 p. Kr. pro vzpouru popraven. Soudní líčení dalo se dle všeho před soudcem z židovství na víru křesťanskou obráceným. Ten řekl sourozencům, aby se jednoduše o dědictví otcovské podělili. Proti tomu protestoval Gamaliel odvolávaje se na zákon Mojžíšův, dle něhož dcera nemá podílu na dědictví. Na to odpověděl mu soudce: »Od té doby, co jste pozbyli svou zemi, jest zákon Mojžíšův zrušen a vyhlášeno evangelium.« Proti tomuto rozsudku užil chytrý rabín prostředku na východě až dodnes s úspěchem užívaného — podplacení. A to také pomohlo. Když druhého dne přišel k soudci, bylo mu celé dědictví přiznáno s poukazem na slova Kristova u sv. Mat. 5, 17: »Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit zákona neb proroků; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.« Z toho plyne, že v oné době — kol r. 71 p. Kr. — bylo rabínům známo evangelium sv. Matouše, psané jazykem aramejským pro Židy¹⁾ a tím také věděli o existenci Kristově.

Mezi rokem 155—160 vydal sv. Justin, mučedník a filosof († 165 p. Kr), nejdůležitější patriotickou apologii (obranu víry) proti židovství, známou pode jménem »Rozmluva s Tryphonem«.²⁾

¹⁾ Srovn. Chwolson, uved. dílo str. 13 n.

²⁾ Tato obrana sepsána byla řecky a má název »Diálogos prós Tryfona«.

V díle tom — nám neúplně zachovaném — dokazuje sv. Justin z proroků, že Kristus jest pravý Bůh, od Židů očekávaný Messiáš, jenž zrušil Starý zákon a vyhlásil křesťanství za náboženství světové. V této rozmluvě uvádí Tryphon jménem celého národa židovského mnohdy velmi ostré výtky proti křesťanství, avšak přes to nepronáší nikde pochybnosti, že by Kristus nebyl žil.

Křesťanský učenec alexandrinský Origenes († 254) odráží v 8 knihách »proti Celsovi« všechny břitké útoky tohoto stoupence Epikurova proti křesťanství, jenž se nezastavil ani před vznešenou osobou Kristovou, nazýváje ho tulákem a ne-manželským dítkem Marie. Ani slovem však nepodezírá Celsus historickou existenci Kristovu. Svědectví toto jest tím důležitější, jelikož jest nám známo, že Celsus byl jedním z nejzarytějších nepřátel Kristových, chápající se všeho, jen aby křesťanství zostudil. Nebylo by mu bývalo právě vítanou zbraní proti křesťanství, popříti dějinnost osoby jeho zakladatele? Není pochybnosti o tom, že by tak byl velmi rád učinil, kdyby zde nebylo tolik svědectví nejen křesťanských, nýbrž i mimokřesťanských, potvrzených mučednickou smrtí statisíců, kteří se za víru Kristovu obětovali.

Přehlédneme-li ještě jednou všechny dějinné doklady pro existenci Kristovu, jak nám je podávají mimokřesťanští autorové, musíme doznati, že žádná osoba zakladatele náboženství není potvrzena tolika historickými svědectvími, jako Kristus. Vzpomeňme při tom jen na př. na Budhu! Sami odborníci na poli buddhismu nejsou dosud jednotní, co se týče doby narození a působení Budhova, rozcházejíce se dokonce o celá tisíciletí. Mimo to

zahalena jest osoba Budhova rouchem nejrůznějších bájí, jež posvátné knihy budhismu nejen neodstraňují, nýbrž docela ještě utužují. Jak jinak je tomu v posvátných knihách křesťanských, jednájících o osobě a díle Kristově, v evangeliích a listech Nového Zákona! K nim, jakožto nejspolehlivějším historickým pramenům o Ježíši, obraťme ještě zvláštní svou pozornost a dokázavše historickou cenu těchto pramenů, poslechněme, co praví nám.

III.

Svědectví novozákonní o existenci Kristově.

Nejspolehlivějším pramenem života Ježíšova jsou evangelia. Dějinnou cenu těchto pramenů potvrzují především staré rukopisy, v nichž se nám evangelia přes všechny variace textu zachovala obsahově neporušena. Totéž dosvědčuje tradice čili podání křesťanského starověku, hlavně doby bezprostředně apoštolské, jakož i důvody vnitřní, jež čerpáme z památných knih novozákonních.

Berouce zřetel k těmto třem činitelům, budeme postupovati úplně cestou moderní kritiky literární a dokážeme tak, že knihy N. Zákona jsou nejen knihami historickými, nýbrž že zasluhují také úplnou věrohodnost, co se týče celého svého obsahu vůbec a otázky o existenci Kristově — historicky zaručené — zvláště.

Ani pro jedinou knihu z dávné minulosti nemáme tolik starých, přesných a tak dobře zachovalých rukopisů, jako pro knihy N. Zákona. Jest sice pravda, že se nám nezachoval původní ruko-

pis ani jediného evangelia tak, jak vyšel z ruky sv. spisovatele. Avšak okolnost tato, byť i bolestně jí mala srdce věřících, nesmí nás překvapiti. Sv. evangelistové psali na listech velmi slabého materiálu — zhotovených z lodyhy papyru — a uvážíme-li, že tyto listy putovaly z ruky do ruky, od jedné církve k druhé, že všude byly čteny s posvátnou úctou, že ústa i ruce věřících dotýkaly se jich jako drahocenných relikvií, není divu, že původní rukopis vzal brzy za své a jen v pozdějších opisech na nás se zachoval.

Nejstarší rukopisy (manuskripty) N. Z., psané na pergamenu, jsou ze 4. stol. a psány jsou vesměs jazykem řeckým. Mimo to máme ještě kolem 3000 rukopisů N. Z. z 5., 6., 7. a 8. století.

Ze 4. stol. pochází cenný rukopis, zvaný sinajský, nalezený r. 1844 a 1859 německým učencem Tischendorfem v klášteře sv. Kateřiny na hoře Sinai a chovaný nyní jako drahocenný poklad v knihovně v Petrohradě. V knihovně vatikánské nalézá se rukopis N. Z., psaný před r. 350. Z 5. století pochází rukopis alexandrinský a sv. Efrema sýrského.

Tito literární svědkové mají pro historičnost knih N. Z. tak veliký význam, že kdybychom neměli žádných jiných svědectví, již tato okolnost sam staví naše zprávy o životě a působení Ježíšově mnohem výše než všechny nám dochované literární památky spisovatelů, jež klassiky nazýváme, a kteří v dobách před Kristem žili.

Většina spisovatelů pohanských dochovala se nám toliko z pozdějších opisů. Tak pocházejí na př. nejstarší rukopis Julia Caesara z 9. stol., jiné z 11. a 12. věku. Nejstarší rukopisy Tacitových děl

pocházejí z 15. stol., Senekovy z 9. stol. Z 250 rukopisů Horácových jsou toliko 2 z 8. století; ostatní jsou mnohem mladší.

Teprve před nedávnem nalezen byl v jednom lipském antikvariátě vzácný nález. Na deskách staré knihy z doby renesanční byl objeven pergament s textem, který byl s naprostou téměř jistotou konstatován jako část ztracených knih Tita Livia. Text tento je pokračováním 45. — poslední to zachované — knihy Liviovy. Pochází asi ze 6. století.

Starší nežli rukopisy jsou překlady N. Zákona. Sýrský překlad pochází z 2. století, rovněž i latinský; koptický ze století 3. V knihovně Upsalské chová se drahocenný překlad gotský v tak zvaném »stříbrném rukopise«, psaný na stříbrném podkladě červeným purpurovým písmem, Autorem tohoto překladu byl Ulphilas, biskup visigotský.

Uvedené doklady potvrzují historickou cenu zpráv o Ježíšovi mnohem více, než literární památky spisvatelů předkřesťanských o osobách a činech, jež popisují. Přes to však nezastavujeme se ještě u těchto svědků jako posledních a nejvýmluvnějších výpovědí o dějinné ceně spisů evangelických, nýbrž postupujeme ještě dále do šedé minulosti, snažíce se nalézt bezprostřední souvislost s dobou samých posvátných spisovatelů. Neboť mezi posledním evangeliem v původním jeho znění a nejstarším rukopisem — na př. vatikánským — uplynulo více než 250 let, a kdo nám může dokázati, že původní text se nám dochoval beze změny?

Nutno nám proto stopovati výroky veřejné i soukromé těch, kteří se během této dlouhé doby zmiňují o evangeliích, třeba nám sledovati jejich vý-

roky, jež z evangelií užívají a srovnávají je se zněním těchže výroků v uvedených rukopisech. Čím více bude takových míst a čím větší jejich souhlas, tím větší bude i historická jejich jistota.

Ohromný počet míst z evangelií uvádí ve svém 4dílném spise proti bludům biskup Lyonský sv. Irenej († 202). V tomto spise svém mluví o 4 evangeliích, jichž spisovatele jménem udává, že církev rozšířená po celém světě, spočívá na čtyřech evangeliích jako na sloupech. A proti bludářům, přijímacím buď to nebo ono evangelium za pravé a ostatní zavrhujícím, poukazuje na to, že není ani více ani méně evangelií než 4. Ano, biskupa Ireneje ani nezaráží různé odchylky a různosti mezi jednotlivými evangeliemi; on ví dobře, že 4 evangelia jsou jen různé formy jednoho a téhož evangelia. Město biskupovo — Lyon — bylo střediskem východu a západu. Sem přicházeli ustavičně Východané a obcovali bohoslužbě, při níž předčítány a vysvětlovány byly veřejně »památky apoštolů«, t. j. evangelia.

Jest možno, že by ti, kteří sem z Efezu, sídla sv. Jana, nebo z Říma, křesťanské to metropole již za předchůdců sv. Ireneje, biskupa Photina, přicházeli, byli mlčeli, kdyby zde byla čtena jiná evangelia než ta, která byla čítána při bohoslužbě sv. Jana nebo sv. Petra? Nezapomínejme také, že sv. Irenej byl žákem biskupa Smyrnenského, sv. Polykarpa, u jehož nohou jako jinoch sedával a z jehož úst přijímal s napjatou pozorností vše, co mu světec o svém poměru k svému učiteli — sv. Janovi a ostatním, kteří Pána na vlastní oči viděli, vypravoval. Sv. Polykarp zemřel smrtí mučednicou na hranici r. 155. jako 86letý stařec. Narodil se

tedy r. 69. p. Kr. a byl v 30. roku ustanoven od sv. Jana za biskupa ve Smyrně. Po celých 56 let biskupování sv. Polykarpa užíváno bylo evangelií při bohoslužbě, jíž i Irenej obcoval. Kdyby se nyní po jeho nastolení v Lyoně jiná evangelia v jeho chrámu k předčítání byla předložila, než jaké ze Smyrny znal, byl by je uznal beze všeho za slovo Boží a hlásal, že církev po celém světě rozšířená užívá těchže evangelií? — Tak sahá svědectví sv. Ireneje až do dob apoštolských.

Avšak máme ještě starší svědectví, že evangelia jsou dílem spisovatelů doby apoštolské a sice těch, jimž je církev vždy připisuje.

R. 138 napsal sv. Justin, filosof a mučedník, svou první obranu víry křesťanské proti židům a pohanům, osočujícím vyznavače Kristovy z tajných, nemravných schůzek. Na obranu křesťanů popisuje sv. filosof přesně způsob, jak křesťané tajné své schůzky konali. Byly to schůzky bohoslužebné, při nichž křesťané slavili oběť nekrvavou, vysílali modlitby k Bohu a předčítali »paměti apoštolů«, zvané evangelia. V obraně té uvádí sv. Justin výroky, jež se úplně kryjí s textem našich evangelií.

Na posouzení, jak úzkostlivá byla stará církev u přijímání nějaké nauky, ať písemně, ať ústně zachované, sloužíž nám výrok učeného církevního spisovatele z Karthaga, Tertulliana, jenž proti bludaři Marcionovi, uznávajícímu jen zkomolené evangelium sv. Lukáše za pravé, volá: »To jest pravdivější, co dřívější; dřívějším to, co jest od počátku a od počátku je to, co jest od apoštolů!«¹⁾ Tím dokazuje nám Tertullian, jak snažila se církev

¹⁾ Contra Marcionem IV. 5.

zachovati ve všem souvislost a shodu s učením apoštolským, obracejíc při tom zrak svůj hlavně k oněm církvím, které od samých apoštolů byly založeny.

Dokladem, jak smýšlela na př. církev Antiochenská, založená sv. Petrem, o evangeliích, jest tak zvaná harmonie evangelií (soulad evangelií mezi sebou), sepsaná biskupem Theophilem kol r. 160. V této harmonii uvádějí se tatáž 4 evangelia, jichž církev až dosud užívá a místa citovaná souhlasí úplně s naším textem. Jedním ze slavných předchůdců Theophilových byl mučedník sv. Ignác, žák sv. Petra, jenž ve svých 7 listech uvádí výroky ze všech 4 evangelií. Uvážíme-li, že listy tyto pocházejí z roku 107, jakož i tu okolnost, že sv. Ignác byl žákem apoštolským a biskupem města, v němž nejpřednější apoštolové žili a evangelium hlásali, poznáme, že nejstarší církev v době přímo poapoštolské znala všechna naše evangelia.

Ne jinak bylo tomu také i na březích Eufratu, kde žák sv. Justina, Tatian, sepsal svou harmonii evangelií, zvanou řecky diatessarou, jež počínala slovy evangelia sv. Jana: »Na počátku bylo slovo.« Za podklad díla Tatianova sloužil jistě starý překlad evangelií v jazyku aramejském, sahající svým původem až do konce prvního století.

Že již v prvním století všechny spisy N. Z. byly známy, dokazují listy otců apoštolských: list sv. Polykarpa k Filipenským, sedm listů sv. Ignáce a první list sv. Klementa, třetího nástupce sv. Petra na trůně apoštolském, ke Korintským.

Ve spisech otců apoštolských nacházíme tolik citátů z našich evangelií a epištol, že by se z nich, jak praví učený Bougeau, dal sestaviti celý N. Z.

Jest nám snad potřebí ještě jiných dokladů na důkaz, že zprávy o Ježíšovi jsou skutečně historické ceny a že tomu, co o Kristu nám podávají, dlužno věřiti? O hodnověrnosti evangelií byla církev, bdící nad neporušitelností posvátných knih jako žádná literární společnost na světě vzhledem na písemné památky minulosti, tak přesvědčena, že pohané i bludaři evangelií na potvrzení svých bludů užívali.

Ve druhém století p. Kr. napsal filosof Celsus, vrstevník Trajanův, řecký spis pode jménem »Slovo pravdy.« V spise tom, plném jízlivosti a zloby proti křesťanství, vychloubá se filosof, že ví o křesťanech vše, neboť zná všechny jejich posvátné knihy, z nichž učenost svou čerpá. A vpravdě znal také veškerou podrobnost ze života Kristova, jak je nacházíme v evangeliu, počínaje zvěstováním jeho zázračného narození až k jeho slavnému z mrtvých vstání a zjevení se Maří Magdaleně. Jeho výroky souhlasí úplně s našimi evangeliemi. A zvláštní jest, že nikde nepraví, že by evangelia byla nepravá, neb neapoštolského původu.

Do prvního křesťanského století spadají též výroky bludařů, zvaných gnostici, o evangeliích.¹⁾ Tak znal Marcion všechna 4 evangelia a 10 epištol Pavlových; užíval však výhradně jen evangelia sv. Lukáše.

¹⁾ Gnostici zvaní tak proto, že proti nauce církve stavěli zvláštní vědecky vybudovaný, ovšem bludný názor o křesťanství, který nazývali gnosis, t. j. věda.

Valentin, jenž učil v Alexandrii a znal všechna čtyři evangelia, užíval hlavně sv. Jana. V Alexandrii žil též gnostik Basilides († 130) a napsal výklad evangelií ve 24 knihách.

Všechna uvedená svědectví nám dokazují, že čtyři naše evangelia byla již v prvním křesťanském století známa, a proto jsou skutečně knihami ceny historické. Doby, v nichž původ evangelií kladen byl ze samé vědecké předpojatosti, již kritikou nazývali, do druhého, ba i třetího století po Kr., již dávno minuly, jak praví sám protestantský učenec Harnack. Nepředpojatá kritika dokázala, že evangelium sv. Matouše pochází z let 41—42 po Kr., sv. Marka z r. 55, sv. Lukáše z r. 62—63 a poslední, sv. Jana sepsáno bylo mezi r. 90—96, tedy ke konci prvního století.

Kromě těchto četných svědectví minulosti pro historickou cenu N. Z. máme ještě svědectví vnitřní, jež čerpáme nejen z obsahu, nýbrž i slohu evangelií.

Evangelia nesou pečeť svého svědectví — jako očitých svědků — událostí, o nichž vypravují. Jejich údaje dějepisné a zeměpisné, líčení povah jednotlivých osob, hlavně úředníků, fariseů a zákoníků, poměrů politických a sociálních odpovídají tak přesně tehdejšímu poměru, že není možno, aby takovým způsobem mohl psát někdo, kdo nebyl očitým svědkem všech těchto událostí. Avšak evangelia skýtají nám svým obsahem ještě více. I ti, kteří ostrým nožem kritiky jednotlivá místa evangelií drásají, doznávají otevřeně, že události evangelické, jež odehrály se skoro před 1900 lety, vystupují před zraky naším v tak živých a při-

rozených rysech, že sami býváme jaksi přeneseni do doby Kristovy a stáváme se svědky, kteří takřka vlastníma očima i ušima vnímají to, co se odehrálo před 19 věky.

Jak živými barvami a jak přesvědčivě líčí na př. sv. Marek (1, 16—20) povolání apoštolů! — »A jda podle moře Galilejského, uzřel Šimona a bratra jeho Ondřeje, ani pouštějí sítě do moře; neboť byli rybáři. — I řekl jim Ježíš: »Pojďte za mnou a učiním, abyste byli rybáři lidí.« A hned zanechavše sítě následovali ho. — A popošed odtud maličko, spatřil Jakuba, syna Zebedeova, a jeho bratra Jana, ani také upravovali sítě na lodi. — A hned je povolal; oni pak nechavše otce svého Zebedea na lodi s nájemníky, odešli za ním.«

S tak živým koloritem, s takovou přesností vzhledem na všechny okolnosti vypravování, nemluví ten, kdo nebyl sám očitým svědkem této události. Kdo čte tyto řádky evangelia, musí uznati, že vypravování to pochází od apoštolů, kteří byli tedy povoláni od Ježíše k následování. A v pravdě, známo nám také, že sv. Marek psal své evangelium na rozkaz sv. Petra, jenž byl tehdy při tom, když Kristus apoštoly k sobě zval.

Poslyšme dále, jak týž evangelista píše o zradě Petrově! »A když Petr byl dole na dvoře, přišla tam jedna ze služebnic nejvyššího kněze¹⁾ a uzřevši Petra, an se ohřívá, pohlédla naň a řekla: »I ty jsi byl s Ježíšem Nazaretským.« Ale on zapřel řka: »Nevím, ani nerozumím, co pravíš.« A vyšel ven do přededvora, a kohout zazpíval. Slu-

¹⁾ Kaifáše.

žebnice však uzřevši jej jala se opět říkati okolostojícím: »Tento jest z nich.« Ale on zapřel opět. A po malé chvíli zase ti, kteří tam stáli, pravili Petrovi: »Vpravdě jsi z nich; vždyť jsi také Galilejský.« On však počal se proklínati a přísahati: »Neznám toho člověka, o němž pravíte.« A hned kohout zazpíval po druhé. I rozpomenul se Petr na slovo, kteréž byl řekl jemu Ježíš: Prve než kohout zazpívá dvakrát, třikrát mne zapřeš. A dal se do pláče.« (Marek 14, 66—72.)

Takové podrobnosti mohl věděti jen Petr sám a zase jen on mohl o tomto zahanbení a potupě Markovi vypravovati. To doznává i Renan.¹⁾

A kdo mohl s takovou pokorou vypravovati o slabosti Petrově a o zasloužené výtce, již mu učinil Pán, ne-li opět sám apoštol? Sv. Marek vypravuje nám o této události na hoře Olivetské takto: »I přišel a našel je, ani spí; i řekl Petrovi: »Šimone, spíš? Nemohl-lis bdíti jedné hodiny?« (Marek 14, 37.)

Kdo čte pozorně evangelium sv. Jana, vycítí snadno, byť i evangelium to nemělo udání svého původce, že je psal učeník, jehož miloval Ježíš a jemuž svěřil matku svou pod křížem (Jan 19, 26), jenž při večeři na prsou Mistra spočinul (Jan 21, 20). Tón, jenž se ozývá v celém tom evangeliu, je tón lásky a milosti Bohočlověka k lidstvu.

Dnešní věda historická a zeměpisná, pěstovaná s použitím nesmírného vědeckého aparátu, potvrzuje více než kdy jindy, že údaje historicko-geografické evangelií mohou pocházeti toliko od

¹⁾ K důkladnějšímu pochopení věci srovnej též: Luk. 2 50 n., Mat. 9 10, Marek 2 4, 5 25, Marek 9 a Mat. 17.

očitých svědků. Uvážíme-li, že sto let po Kristu byla Judea pouští, že po ztroskotání Jerusálema zmizelo s povrchu 50 měst a 1000 osad a malá knížectví byla vesměs zrušena, musíme doznati, že popis těchto míst v evangeliu může pocházeti toliko od očitého svědka. O vládnoucích knížatech v Judsku, Galilei, Iturei, Trachonitidě a Abileně mohl psáti jen bezprostřední vrstevník těchto knížat.¹⁾ Jména vládnoucích osob světských i duchovních, o nichž evangelisté mluví, nejsou vymyšlena. Herodes Veliký, Archelaus, Antipas, Filipus, Herodias, Anáš, Kaifáš a Pontský Pilát — jsou jména známá nejen historii posvátné Nového Zákona, nýbrž i historii světské. A jak přesně a výstižně líčí evangelium jednotlivé charaktery těchto osob! Herodes Antipas nazýván liškou (Luk. 13, 32) a nepřitelem Piláta (Luk. 23, 12). Pilát je slaboch, jenž ze strachu před ztrátou přízně císařovy (Jan 19, 12) dopouští se hrubého bezpráví na Kristu.

Nejvíce podléhá změně u jednotlivých národů daň a peněžítá měna. Tak bylo tomu i u Židů. Za časů Augusta byl tlačen římský denár ze stříbra a platil v době Kristově v říši židovské asi 97 francouzských centimů. Byla to tehdy denní mzda dělníka, jak o ní mluví Kristus v podobenství o dělnících najatých na vinici (Mat. 20, 1—16). Později však klesala cena denáru čím dále tím více, takže za Diokletiana platil jen — ovšem již pouze měděný — 3 centimy, takže dělník dostával denně 25 denárů a to již za 50 let po smrti Kristově. Kromě toho byly v oběhu z římských peněz v té době as a quadrans.

¹⁾ Srovn. Luk. 3, 1 n.

Z řeckých peněz byly za Krista v Palestině drachma, mina a talent. Národní mincí, jež byla ovšem velmi řídká, avšak při dani chrámové užívaná, byl šekel. Tyto tři různé systémy měny trvaly vedle sebe a podle politických, sociálních a náboženských potřeb, jakož i různých druhů obchodu měnila se také měna. Evangelisté se vyznají velmi dobře v těchto peněžních a platebních poměrech, uvádějí různé předměty a oceňují je přesně dle tehdejších poměrů. Několik desetiletí po Kristu nebylo by to možno a to tím spíše, uvážíme-li, že mnohdy celé generace a to i kulturní lidé takřka na měně již dávno vzaté z oběhu. Jak dobře se vyznali evangelisté v tehdejší měně, poznáváme též z toho, co nám podává sv. Matouš hl. 26., v. 15. o obnosu, za který zradil Jidáš Iškariotský velekněží Krista. »I ustanovili mu dáti třicet stříbrných«, praví evangelista. Těmi stříbrnými rozuměti jest 30 šekel, rovnajících se asi 86 frankům, ceně za obyčejného otroka.

Uvedené podrobnosti z oboru dějepisu, zeměpisu, politických, sociálních a obchodních poměrů, jež evangelisté s obdivuhodnou přesností a v úplném souhlasu s výsledky vědeckého badání v těchto oborech za dnů našich předvádějí, nutí nás přímo k doznání, že ti, kteří psali skutky Páně, byli také očitými svědky těchto činů.

Čte-li někdo koran, posvátnou knihu mohamedánů, pozná ihned, že se nachází v říši myšlenek, postrádajících veškeré chronologie (časového pořadu) i geografie; vypravování jest bez všelikého pořádku a bez věcného podkladu. Pohan Philostratus chtěl vymýtiti památku Kristovu z myslí věřících vybájeným životopisem Apollonia Tyanej-

ského. Avšak rámeček historický a místopisný, do něhož vložil jízlivý filosof vybájeného hrdinu, prozrazuje na první pohled, že se zde jedná o pouhou báji. Tak mluví na př. o Babyloně, městě tehdy již úplně zbořeném, jako o místě v plné slávě a Spartu nazývá městem mocným a svobodným, zatím co ve skutečnosti nebyla leč bídným městečkem s několika svobodnými měšťany.

Podvržené (apokryfní) evangelium Nikodemovo, které povstalo v dobách poapoštolských, klade horu Olivetskou do Galilee! S tak hrubými omyly nepsali evangelisté. Oni byli očitými svědky všeho, co a kde Pán konal, psali také o tom, co slyšeli, co viděli svými očima, co prohlédli a ruce jejich hmataly.¹⁾

A ti to mužové nepsali žádné báje, nýbrž zaznamenali jen to, co viděli a slyšeli, chtějíce tak utvrditi víru v poznané pravdy křesťanské.²⁾

Marně snaží se Drews dokázati, že obsahem evangelií jsou báje a sice báje náboženské, zahalené v roucho historické.³⁾ Báje vypravuje o hrdinech z dávné, šedé minulosti a nepočíná nikdy slovy: Stalo se pak v oněch dnech, vyšel rozkaz od císaře Augusta (Luk. 2, 1), nebo dále: roku pak patnáctého panování císaře Tiberia (Luk. 3, 1), anebo: Když tedy narodil se Ježíš v Betlemě judském za dnů Heroda krále . . .⁴⁾

To byly zajisté doby historické, jichž pamětníci dosud žili a kteří byli po celém tehdy známém

¹⁾ I. Jan 1, 1.

²⁾ Luk. 1, 1—4.

³⁾ Str. 177 cit. spis.

⁴⁾ Srovn. Mat. 2, 1.

světě roztroušeni. Biskup athenský Quadratus odvolával se ve své obraně víry ve 2. stol. na lidi, kteří byli od Pána uzdraveni a v Athenách žili. V době, kdy evangelia povstala, stála vzdělanost na vrcholu; Řím i Cařihrad, střediska tehdejší osvěty, byla v ustavičném spojení s východem a cesta z Cařihradu do Antiochie trvala tehdy pouze 8 dní. Od doby, kdy říše židovská postavena byla pod nadvládu římskou, byla také uvedena do světelného kruhu kultury latinské. A v takových dobách se netvořily báje. Osobě vybájené nemohou se připisovat příbuzní, nelze mluvit o jeho matce, jeho žácích a ženách, jež ho až na místo popravné doprovázely. Odkud čerpali evangelisté látku k představě a vyličení tak vznešené osoby Kristovy, povýšené nad všechnu úzkoprsost národní a plemennou, s nedostížitým a dosud jedinečným ideálem lásky, o němž se až do té doby lidstvu ani nesnilo? A jak vybájeti mohli ten obraz mužové prostí a neučené, kteří v písemnictví stáli ještě na stupni velmi nízkém, nenazírali-li přímo na toho, jenž ideály ty nejen hlásal, nýbrž i v životě svém plně a zcela harmonicky uplatnil? Drews i stoupenci jeho stojí tu před nerozřešitelnou psychologickou záhadou.

A záhadu tu nerozřeší Drews bez uznání historické existence Kristovy ani tehdy, odvolávají-li se na apoštola Pavla jakožto nejvzdělanějšího hlásatele křesťanství, obeznámeného s ideami tehdejší filosofie řecké, jakož i různých náboženských sekt, u nichž hrála myšlenka vykupitelská důležitou úlohu, tvoříc jaksi střed jejich náboženského myšlení i života.

Apoštol Pavel, zázračným způsobem na víru Kristovu obrácený, nemluví nikde ve svých 14 lis-

tech o pouhé idej vykupitelské, již prý vybájl konkrétní postavu — Krista —, nýbrž líčí Vykupitele světa jako Syna Božího, jenž se narodil z ženy, ze semena Davidova a jako israelita podroben byl zákonu Mojžíšovu. Evangelium, jež Korintským hlásal, bylo totéž, jako ono, jež hlásali apoštolové, »že Kristus umřel za hříchy naše podle Písem a že byl pohřben a že vstal z mrtvých třetího dne podle Písem a že se ukázal Petrovi a potom jedenácti. Potom se ukázal více než pěti stům bratří najednou, z nichž většina žije dosavad, někteří však zesnuli. Potom se ukázal Jakubovi, poté všem apoštolům. Nejposléze pak ze všech jako nehodnému ukázal se i mně.«¹⁾ Slova Pavlova nevztahují se na nějakou všeobecnou ideu o Vykupiteli, nýbrž na určitou, již známou historickou osobu, která v určité době žila, zemřela, pohřbena byla a od stoupenců svých po z mrtvých vstání svém také viděna byla. A právě z mrtvých vstání Kristovo má dle učení Pavlova takový význam, že je klade za základ a rukojemství křesťanské pravdy, za hlavní pohnutku svého obrácení. »Nevstal-li však Kristus z mrtvých, marné jest kázání naše, marná i víra vaše.«²⁾

Viděl-li sv. Pavel Krista také podle těla, nevíme. Slova: »ačkoliv jsme znali podle těla Krista, přece nyní neznáme ho tak« (II. Kor. 5, 16) mají ještě hlubší smysl, plynoucí ze spojitosti celé páté hlavy druhého listu ke Korintským; tolik však jest jisto, že Pavel od svého učitele Gamaliela, člena vysoké rady židovské z doby, kdy Kristus byl od-

¹⁾ I. Kor. 15, 3—8.

²⁾ I. Kor. 15, 14.

souzen, o Kristu mnoho slyšel a podle popisu učinil si i představu o jeho zevnější, tělesné podstatě.

To, co Pavel o Vykupiteli lidstva hlásal, vztahuje se na určitou, dějinnými doklady mimokřesťanskými, jakož i zdrojem křesťanské nauky potvrzenou osobu — Ježíše Krista, očekávaného Messiáše.

Přehlédneme-li ještě naposled dějinný materiál pro osobu Kristovu, musíme uznati, že je tak důkladný a spolehlivý, že jen slepá předpojatost může jej podceňovati a dějinami zaručenou existenci Kristovu za pouhou báji vyhlašovati.

Ovšem kořeny této chorobné činnosti tkví mnohem hlouběji. Nejen Drews, nýbrž i jiná nepřátelé historického Krista jsou přesvědčeni, že osoba Kristova jest počátkem i koncem náboženství křesťanského a proto hledí všemi prostředky — s použitím oslnujícího vědeckého materiálu — hlavní tuto překážku odstraniti a tak přivésti lidstvo tam, kam chtějí, totiž do tábora monistického. Zcela otevřeně doznává to i prof. Drews, stoupenec filosofického systému Ed. z Hartmannů, ke konci svého díla (str. 238), jehož vědecká bezcennost vážným myslitelům neušla. Odstraniti však křesťanství a nahraditi je monismem, znamená podati lidstvu místo ryby hada, sytiti je místo chlebem kamením.¹⁾

¹⁾ Srovnej můj spisek: Monismus a křesťanství v Čas. Úvahách, roč. XVIII. čís. 8., 1914.

„KNIHOVNA OBNOVY.“

Sv. 1.-I. Bohumil Zahradník: *Přátelé lidu*. 100 str. K — 60. —
 Sv. 1.-II. Eduard Brynych: *Štít víry*. 108 str. K — 50 sníž.
 — Sv. 1.-III. Dr. Fr. Šulec: *Zpráva o diecézním sjezdu ka-
 tolíků r. 1897*. 240 str. K — 60. — Sv. 1.-IV. Fr. Mimra:
Obrázky ze smíšené osady. Řada I. 168 stran. K — 86. —
 Sv. 1.-V. Fr. Mimra: *Obrázky ze smíšené osady*. Řada II.
 460 stran. K 2.—. — Sv. 2. Dr. Václav Řezníček: *Zpráva
 o visitaci far kraje čáslavského 1783*. 112 str. K — 80. —
 Sv. 3. Eduard Brynych: *Duch katolické obnovy*. 728 str.
 K 4.—. Sv. 4. Eduard Brynych: *Kříže a kalichy*. 440 str.
 K 2.—. Sv. 5. Dr. Václav Řezníček: *Zpráva o visitaci
 far kraje chrudimského*. 96 stran. K — 80. — Sv. 6. Dr.
 Václav Řezníček: *Královéhradecké vzpomínky*. 200 str.
 K 1'40. — Sv. 7. Karel IV. jako křesťan a vlastenec. 488
 stran K 3.—. — Sv. 8. Jiří Sahula: *Rozmarné příhody*. Díl I.
 176 stran. K 1'10. (Rozebráno). — Sv. 9. Dr. Fr. Reyl: *Re-
 forma manželství*. 148 stran. K 1'40. (Rozebráno). — Sv. 10.
 Pozorovatel: *Zrcadlo pokrokového tisku*. 328 str. K 1'70.
 — Sv. 11. Jiří Sahula: *Rozmarné příhody*. Díl II. 320 str.
 K 1'80. — Sv. 12. Dr. Fr. Reyl: *Úkoly sociální politiky*.
 320 stran. K 3.—. (Rozebráno). — Sv. 13. Dr. Josef No-
 votný: *Spiritismus zdokonalením křesťanství?* 264 strany.
 K 2'60. — Sv. 14. Dr. Fr. Reyl: *Zpráva o pátém vše-
 obecném sjezdu katolíků československých 1909*. 552 strany.
 K 1'40. — Sv. 15. Dr. Josef Novotný: *Index a věda*. 216
 stran. K 2'40. — Sv. 16. Fr. Kohout: *České drahokamy
 v koruně Královny nebeské*. 260 stran K 2'80. — Sv. 17.
 Jiří Sahula: *Rozmarné příhody*. Díl III. 384 str. K 2'20.
 — Sv. 18. Jiří Sahula: *Veselé chvíle*. 272 strany. K 2'20.
 — Sv. 19. Dr. Josef Novotný: *Člověk bez svobodné vůle?*
 216 stran. K 2'40. — Sv. 20. B. Pečínková: *Ženy*. 164
 strany. K 2'30. — Sv. 21. Dr. Josef Novotný: *Světlem
 k Bohu*. 464 strany. K 6.—. — Sv. 22. Dr. Fr. Reyl: *Jádro
 křesťanské sociologie*. 372 str. K 5.—. — Sv. 23.-24. Jiří
 Sahula: *Doba předhusitská a husitská*. 428 stran. K 1'60.
 — Sv. 25. Antonín Kaška: *Pravdou ke ctnosti*. Řada I.
 328 str. K 4'50. — Sv. 26. Antonín Kaška: *Hvězda po-
 koje*. 112 stran. K 1'60. — Sv. 27. Alois Dostál: *Požáry
 vzplály*. 120 stran. K — 80. — Sv. 28. Em. Zák: *Žena
 v křesťanství*. 82 stran. K 3'50.

**Objednávky vyřídí Druž. knihkupectví,
 Hradec Král. (Adalbertinum).**

Řídí dr. Jan Konečný.

Tiskne: Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Adresa administrace: „ČASOVÉ ÚVAHY“,
Hradec Králové (Adalbertinum).